

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.09.2003, sp. zn. 29 Odo 223/2003, ECLI:CZ:NS:2003:29.ODO.223.2003.1

Číslo: 82/2004

Právní věta: Spor o určení pravosti nevykonatelné pohledávky je sporem vyvolaným konkursem, v jehož rámci soud usnesení podle § 107a o. s. ř. nevydává. S osobou, které žalující konkursní věřitel v průběhu takového sporu postoupil pohledávku, o jejíž pravost jde, soud bez dalšího jedná jako s novým žalobcem ode dne, kdy nabude právní moci usnesení, jímž soud v konkursním řízení ve smyslu § 107a o. s. ř. připustil, aby se tato osoba stala účastníkem konkursního řízení namísto žalujícího konkursního věřitele. To, že ve sporu o určení pravosti nevykonatelné pohledávky tímto způsobem došlo ke změně v osobě žalobce, může soud vzít na vědomí usnesením, jímž se upravuje vedení řízení. Je-li jediným členem představenstva právnické osoby rovněž právnická osoba, pak jí přísluší i právo prostřednictvím vlastního statutárního orgánu zvolit právnické osobě, jejíž představenstvo tvoří, zástupce s procesní plnou mocí.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 24.09.2003

Spisová značka: 29 Odo 223/2003

Číslo rozhodnutí: 82

Číslo sešitu: 9-10

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Konkurs

Předpisy: § 107a odst. 1 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 21 odst. 1 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 24 odst. 1 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 241a odst. 2 písm. b) předpisu č. 99/1963Sb.

§ 25 odst. 1 písm. b) předpisu č. 328/1991Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v P r a z e usnesením ze dne 30. 7. 2002 připustil, aby žalobkyně – PV, a. s., byla zaměněna za společnost TSL, máje za to, že byly splněny všechny podmínky formulované v ustanovení § 107a o. s. ř.

K odvolání žalovaného *V r c h n í s o u d v P r a z e* usnesením ze dne 30. 12. 2002 usnesení soudu prvního stupně změnil tak, že návrh, aby do řízení na místo žalobkyně vstoupila společnost TSL, zamítl. Podle odvolacího soudu kladnému rozhodnutí podle § 107a o. s. ř. bránila absence souhlasu toho, kdo má vstoupit do řízení. Společnost TSL byla v řízení zastoupena společností A., a. s., která udělila plnou moc k jednání advokátce JUDr. I. P. Zástupcem účastníka v řízení však může být – s

výjimkou popsanou v ustanovení § 26 o. s. ř. – pouze fyzická osoba, přičemž v téže věci může mít účastník pouze jednoho zástupce. V projednávané věci však byla společnost TSL v rozporu s občanským soudním řádem zastoupena právnickou osobou (společností A., a. s.), která (rovněž v rozporu s občanským soudním řádem) nejednala v řízení osobně, nýbrž zmocnila k jednání advokátku JUDr. I. P. Úkon, který JUDr. I. P. provedla podáním ze dne 17. 6. 2002 (doručeným soudu prvního stupně 26. 7. 2002), proto nelze považovat za souhlas postupníka se vstupem do probíhajícího občanskoprávního řízení.

Proti usnesení odvolacího soudu podala žalobkyně včas dovoláním, namítajíc, že jsou dány dovolací důvody dle ustanovení § 241a a odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř., tedy, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (písmeno a/), a že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (písmeno b/). Konkrétně dovolatelka odvolacímu soudu vytýká, že pochybil, když vstup společnosti TSL do řízení nepřipustil; jménem této společnosti totiž jedná statutární orgán, jímž není fyzická osoba, nýbrž právnická osoba (A., a. s.), jež je i jediným akcionářem TSL. Za společnost A., a. s., jednal Ing. M. D. a JUDr. Ing. J. L., kteří jsou členy jejího představenstva. Ve smyslu ustanovení § 13 odst. 1, věty druhé, obch. zák. jedná právnická osoba statutárním orgánem nebo za ni jedná zástupce. Odvolací soud zřejmě mylně usuzoval, že společnost A., a. s., je zástupcem společnosti TSL, ačkoliv šlo o statutární orgán. Měl-li odvolací soud o uvedeném pochybnosti, mohl dovolatelku vyzvat k doplnění návrhu postupem dle § 43 o. s. ř. Dovolatelka proto požaduje, aby Nejvyšší soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Dovolání je ve smyslu ustanovení § 239 odst. 2 písm. b) o. s. ř. přípustné a je i důvodné.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud se nejprve zabýval správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 24 odst. 1 o. s. ř. se účastník může dát v řízení zastupovat zástupcem, jež si zvolí. Nejedná-li se o zastupování podle § 26 (o. s. ř.), může být zvoleným zástupcem účastníka jen fyzická osoba. V téže věci může mít účastník současně jen jednoho zvoleného zástupce.

Podle ustanovení § 21 odst. 1 písm. a) o. s. ř. za právnickou osobu jedná též její statutární orgán; tvoří-li statutární orgán více fyzických osob, jedná za právnickou osobu jeho předseda, popřípadě jeho člen, který tím byl pověřen.

Z dikce procesní plné moci ze dne 14. 5. 2002, z níž odvolací soud usuzoval na nepřipustnost zastoupení, vyplývá, že tuto advokátce JUDr. I. P. udělila společnost TSL „jednající společností A., a. s., jejímž jménem jednají Ing. M. D. (člen představenstva) a JUDr. Ing. J. L. (člen představenstva).“

Součástí spisového materiálu, který měl odvolací soud v době rozhodnutí rovněž k dispozici, pak je i osvědčení ze dne 26. 3. 2002, jímž je potvrzováno, že společnost A., a. s., je jediným členem představenstva společnosti TSL.

Odvolací soud proto pochybil, jestliže uzavřel, že společnost A., a. s., v rozporu s občanským soudním řádem (s ustanovením § 24 odst. 1, věty druhé, o. s. ř.) vystupovala v řízení jako zástupce společnosti

TSL, ačkoliv formulace obsažené ve zkoumané procesní plné moci a založené osvědčení vybízely k závěru, na němž spočívá dovolatelčina argumentace (totiž k závěru, že společnost A., a. s., je – ve smyslu § 21 odst. 1 písm. a/ o. s. ř. – statutárním orgánem jednajícím jménem společnosti TSL). Je-li (v souladu se zákonem) jediným členem představenstva právnické osoby rovněž právnická osoba, pak jí samozřejmě přísluší i právo prostřednictvím vlastního statutárního orgánu zvolit právnické osobě, jejíž představenstvo reprezentuje, zástupce, včetně zastoupení advokátem.

Dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. byl tudíž uplatněn právem. K dovolacímu důvodu dle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. Nejvyšší soud uvádí, že ten logicky dán být nemůže, jelikož dovolatelka na jeho podporu uplatnila stejné argumenty, jako ty, jimž dovolací soud přiznal váhu již v rovině právního posouzení věci.

Nejvyšší soud však z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.) přihlédl i k jiné (i než v dovolání namítané) vadě, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Podle ustanovení § 107a o. s. ř. platí, že má-li žalobce za to, že po zahájení řízení nastala právní skutečnost, s níž právní předpisy spojují převod nebo přechod práva nebo povinnosti účastníka řízení, o něž v řízení jde, může dříve, než soud o věci rozhodne, navrhnout, aby nabyvatel práva nebo povinnosti vstoupil do řízení na místo dosavadního účastníka; to neplatí v případech uvedených v § 107 (odstavec 1). Soud návrhu usnesením vyhoví, jestliže se prokáže, že po zahájení řízení nastala právní skutečnost uvedená v odstavci 1, a jestliže s tím souhlasí ten, kdo má vstoupit na místo žalobce; souhlas žalovaného nebo toho, kdo má vstoupit na jeho místo, se nevyžaduje. Právní účinky spojené s podáním žaloby zůstávají zachovány (odstavec 2). Ustanovení § 107 odst. 4 platí obdobně (odstavec 3).

Odvolací soud při úvaze o podmínkách, za nichž lze vyhovět návrhu podle § 107a o. s. ř., přehlédl zvláštní povahu sporu, v němž byl návrh podle § 107a o. s. ř. uplatněn. Spor o určení pravosti nevykonatelné pohledávky je sporem derivativním (odvozeným), slovy zákona „sporem vyvolaným konkursem“. Legitimace osob oprávněných k vedení takového sporu plyne z ustanovení zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „ZKV“), když na straně žalobce to vždy musí být přihlašovatel popřené nevykonatelné pohledávky a na straně žalované popírající konkursní věřitelé (jichž zde není) a správce konkursní podstaty nebo – v případě, že takovou pohledávku popře sám – pouze správce konkursní podstaty (srov. § 23 odst. 2 a § 24 odst. 1 ZKV).

Z ustanovení § 25 odst. 1 ZKV, jež určuje, že rozhodnutí soudu nebo příslušného správního orgánu o pravosti, výši nebo pořadí popřených pohledávek jsou účinná proti všem věřitelům, pak plyne, že výsledek sporu má význam pro konkursní řízení. Nevykonatelná pohledávka konkursního věřitele, která byla při přezkumném jednání popřena správcem konkursní podstaty co do pravosti, se totiž v případě, že přihlašovatel pohledávky s incidenční žalobou uspěje, pokládá pro účely konkursu za zjištěnou (k situaci po zrušení konkursu srov. dále § 45 odst. 2 ZKV). Právní mocí zamítavého rozhodnutí o žalobě naopak účast takového konkursního věřitele (v rozsahu založeném pohledávkou popřenou co do pravosti) v konkursním řízení končí. Odtud plyne, že pro úvahu, zda na straně žalobce (přihlašovatele pohledávky do konkursu) došlo v průběhu sporu o určení pravosti jeho pohledávky k procesnímu nástupnictví formou singulární sukcese, nejsou rozhodné listiny (smlouvy o postoupení pohledávek), z nichž na toto procesní nástupnictví usuzovaly soudy nižších stupňů, nýbrž to, kdo se stal procesním nástupcem konkursního věřitele, který žalobu o určení pravosti pohledávky podal, v konkursním řízení, pro něž ustanovení § 107a o. s. ř. platí – při absenci jiné úpravy v zákoně o konkursu a vyrovnání – přiměřeně (srov. § 66a odst. 1 ZKV). Jiný postup by mohl vést k absurdnímu závěru, že incidenční spor bude (bez jakéhokoliv významu) veden na straně žalující osobou, která se v rozsahu pohledávky, o jejíž určení jde, dosud nestala účastnicí konkursního řízení, jež takový spor vyvolalo.

Z uvedeného vyplývá, že dokud nenabude právní moci rozhodnutí konkursního soudu o návrhu podle § 107a o. s. ř., na základě k tomu legitimovaného konkursního věřitele, přihlašovatele nevykonatelné pohledávky do konkursu (na nějž je nutno za přiměřeného užití ustanovení § 107a o. s. ř. pohlížet jako na „žalobce“), nejsou dány podmínky k tomu, aby se soud stejným návrhem, podaným týmž konkursním věřitelem, zabýval (a o něm rozhodl) v incidenčním sporu o určení pravosti pohledávky tohoto konkursního věřitele (žalobce). Poté, co rozhodnutí konkursního soudu vydané podle § 107a o. s. ř. nabude právní moci, je povinen podle něj bez dalšího postupovat i soud v řízení o určení pravosti nevykonatelné pohledávky. Se zřetelem k deklarovanému účelu takového sporu je totiž nemyslitelné, aby výsledek rozhodnutí o procesním nástupnictví formou singulární sukcese byl jiný než ten, k němuž dříve dospěl konkursní soud. Jinak řečeno, soud, který by chtěl naplnit smysl úpravy předepisující konkursním věřitelům, jejichž nevykonatelná pohledávka byla při přezkumném jednání popřena co do pravosti, aby vyvolali samostatný spor (aby podali žalobu o určení pravosti přihlášené nevykonatelné pohledávky), by po pravomocném rozhodnutí o procesním nástupnictví na straně takového konkursního věřitele, vydaném přímo v konkursním řízení, ke skutečnému zkoumání podmínek pro postup podle § 107a o. s. ř. neměl ve sporu o určení pravosti pohledávky žádný prostor.

Došlo-li na straně konkursního věřitele, jehož nevykonatelná pohledávka byla při přezkumném jednání popřena co do pravosti, poté, co podal žalobu o určení pravosti pohledávky, k procesnímu nástupnictví formou singulární sukcese, a nabylo-li právní moci usnesení, jímž konkursní soud připustil (podle § 107a o. s. ř.), aby na místo tohoto konkursního věřitele vstoupil do konkursního řízení nový konkursní věřitel, je soud v řízení o určení pravosti nevykonatelné pohledávky povinen jednat jako s účastníkem řízení (žalobcem) s novým konkursním věřitelem, aniž by o tom vydával rozhodnutí podle § 107a o. s. ř. Přitom není ani vyloučeno, že k procesnímu nástupnictví formou singulární sukcese dojde jen ohledně části nevykonatelné pohledávky, o jejíž pravost v řízení jde, takže v rozsahu, v němž pohledávka nebyla sukcesí dotčena, zůstane účastníkem sporu i původní žalobce. Soudu projednávajícímu takový incidenční spor pak nic nebrání v tom, aby usnesením, jímž se upravuje vedení řízení a proti němuž není odvolání přípustné (§ 202 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.), vzal změnu v osobě účastníka řízení, doloženou pravomocným usnesením konkursního soudu dle § 107a o. s. ř., na vědomí (a dal tak najevo, s kým bude v rozsahu dotčeném sukcesí jako s účastníkem řízení dále jednáno).

Vzhledem k tomu, že napadené usnesení spočívá na nesprávném právním posouzení věci a že řízení je postiženo jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadené usnesení zrušil. Protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, dopadají (co do závěru o existenci jiné vady řízení) i na usnesení soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i je a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, 3 a 6 o. s. ř.).